

Atma Türküden Instagram Paylaşımlarına: Gelin-Kayınvalide İletişim ve Etkileşimindeki Değişim ve Dönüşümün Kültürel Analizi

From Atma Türkü to Instagram Posts: Cultural Analysis of the Change and Transformation in Bride-Mother-in-law Communication and Interaction

DOI: 10.38155/ksbd.1630827

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
31/01/2025

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
04/08/2025

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
20/12/2025

**KARADENİZ SOSYAL
BİLİMLER DERGİSİ**

Doç. Dr., Ahmet KESKİN
Samsun Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ahmetkeskinahmet@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3422-5000

Zeynep YILDIRIM
Yüksek Lisans Öğrencisi
Samsun Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
zeynepylidrm509@gmail.com
ORCID: 0009-0000-5971-3265

Etik Kurul Beyanı: Bu çalışma, insanlardan veri ve örnek toplamayı gerektiren, anket, inceleme, alan çalışması ve deney içeren araştırmalar kapsamına girmediğinden etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir.

*Keskin, A., Yıldırım, Z. (2025). Atma türkünden Instagram paylaşımlarına: Gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimindeki değişim ve dönüşümün kültürel analizi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (33), 719-746.

Öz

Bireyin ve toplumun tecrübelerini, bilgi birikimlerini yeni kuşaklara aktarmada araç olarak kullanılan diğer folklor türleri ve halk şiiri formları gibi mânilerin de bu işlevleriyle Türk sözlü kültür gelenekleri içinde oldukça köklü ve zengin bir görünüme sahip olduğu bilinmektedir. Tarihsel kökenleriyle dikkat çeken gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimleriyle bu iletişim ve etkileşimlerin yoğun biçimde ele alındığı, Karadeniz Bölgesinde “atma türkü” olarak anılan mânilerin birincil sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına da taşındığı, ardından söz konusu iletişim-etkileşim ve bu kapsamda oluşan ürünlerin elektronik kültür ortamlarında da varlıklarını sürdürdükleri görülmektedir. Bu çalışmada; gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimleriyle bu çerçevede ortaya çıkan ürünler ve bunlarda gerçekleşen değişim ve dönüşümler sözlü kültür, yazılı kültür ve elektronik kültür ilişkileri bağlamında, mâniler, atma türküler ve Instagram paylaşımları örnekleminde ele alınmıştır. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle folklor türleri, mâniler ve atma türküler sözlü, yazılı ve elektronik kültür ekseninde yaşadıkları değişim ve dönüşümler çerçevesinde ana hatlarıyla değerlendirilmiştir. Çalışmanın devamında gelin-kayınvalide ilişkilerinin tarihi ve sosyokültürel temelleriyle bu iletişim ve etkileşimin folklor türlerine, özellikle de mânilere ve atma türkülerine yansımaları üzerinde durulmuştur. Çalışmada son olarak, söz konusu gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimindeki değişim ve dönüşümlerle bunların kültür ortamlarına yansımaları, mânilerden ve atma türkülerden elektronik kültür bağlamında Instagram paylaşımlarına uzanan yolculukları doğrultusunda, konuyla ilgili elde edilen verilerden hareketle analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimleri, mâni, atma türkü, Instagram, kuşaklararasılık, kültürel değişim ve dönüşüm.

Abstract

As with other folklore forms that serve as tools for transmitting the experiences and cultural knowledge of individuals and communities across generations, mâni holds a deeply rooted and rich position within the Turkish oral tradition. Bride-mother-in-law relations, which draw attention with their historical background, are among the contexts in which such communicative practices and interactions are most vividly expressed. The mâni tradition, referred to as atma türkü in the Black Sea region, has not only been preserved in primary oral culture but has also been transferred into written culture and, more recently, into electronic cultural environments. This study examines bride-mother-in-law communication and interaction, the folkloric products that emerge within this context, and the transformations these products undergo as they move across oral, written, and electronic cultural spheres. Within this framework, folklore genres such as mâni and atma türkü are first evaluated in terms of the changes and continuities they experience through these cultural environments. The study then examines the historical and sociocultural foundations of bride-mother-in-law relations and their reflections in folklore, with a focus on mâni and atma türkü. Finally, the changes and transformations observed in these communicative practices and their cultural manifestations are analyzed based on fieldwork data, tracing their trajectory from mâni and atma türkü to Instagram posts within the context of electronic culture.

Keywords: Bride-mother-in-law relations and interactions, mâni, atma türkü, Instagram, intergenerationality, cultural change and transformation.

Giriş

Pek çok disiplinle etkileşim içinde bulunan folklor bu yönüyle dünyada uzun zamandır olduğu gibi Türkiye’de de özellikle son dönemlerde disiplinlerarasılık vurgusuyla ön plana çıkmaktadır (Keskin, 2019a; Keskin, 2019b; Yalçinkaya 2022; Keskin, 2023). Folklorun geniş ve çok boyutlu çalışma alanları ve konuları içinde geleneksel kültür ürünleri önemli bir yer tutarken bunların yazılı ve elektronik kültür bağlamındaki üretim ve aktarım biçimleri de yeni çalışma alanlarının ve konularının biçimlenmesini sağlamaktadır. Temelde birer iletişim biçimi ve süreci olan folklor türleri, geçmişte çok daha güçlü biçimde sözlü ve yazılı kültürde üretilip aktarılırken bu ürünlerin aktarımlarına günümüzde elektronik kültür ortamlarında da devam edildiği bilinmektedir. Böylece, pek çok halk kültürü ürünü için olduğu gibi sözlü gelenek türlerinin ve iletişim biçimlerinin, bunlarda işlenen konuların ve bunlar aracılığıyla verilmek istenen mesajların, ön plana çıkan türlü işlevlerin çeşitli elektronik kültür ortamlarında, yeni üretim ve tüketim bağlamlarında çeşitli görünümlemlerle yeniden biçimlenebildiği görülmektedir.

Halk inanışları, söylemleri ve davranışları bağlamında oluşan folklor türlerinin elektronik kültür ortamlarındaki kullanımlarına, bu çerçevede sözlü kültürden yazılı kültüre ve buradan da elektronik kültür ortamlarına aktararak bu süreçte gerçekleşen değişim ve dönüşüm konularına odaklanan çalışmalar sonucunda bu alanda oluşan literatür (Şafak, 2017; Özdemir, 2012; Bars, 2018; Gülüm, 2018; Eryılmaz, 2020) içinde konunun türlü yönleriyle ele alındığı görülmektedir. Bununla birlikte, gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimindeki sözlü kültürden yazılı kültüre ve buradan da elektronik kültüre yansımalar çerçevesinde gerçekleşen değişim ve dönüşümler üzerinde henüz müstakil çalışmaların gerçekleştirilmediği dikkati çekmektedir.

Bu dikkatten hareketle hazırlanan çalışmada; Türk sözlü geleneğinde karşılıklı söyleşme (atışma) esasına dayalı olarak mâni formunda icra edilen, ardından hem sözlü hem de yazılı iletişim bağlamlarında varlığını sürdüren gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimlerinin elektronik kültür ortamında Instagram paylaşımlarına dönüşümleri sözlü, yazılı ve elektronik kültür ilişkileri çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmada ilk olarak folklor türleri, mâniler ve atma türküler sözlü kültür, yazılı kültür ve elektronik kültür ilişkileri bağlamında değerlendirilmiştir. Ardından, gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimlerinin kökenleri ile bunların sosyolojik, psikolojik ve kültürel temellerinin folklor türlerine yansımaları ele alınmıştır. Çalışmanın devamında, gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimindeki değişim ve dönüşümler, mânilerden ve atma türkülerden elektronik kültür bağlamında Instagram paylaşımlarına uzanan yolculukları çerçevesinde analiz edilmiştir.

Sözlü, Yazılı ve Elektronik Kültür Bağlamında Halk Şiiri, Mânî ve Atma Türkü

Toplumlar çeşitli konular hakkındaki duygu ve düşüncelerini, tecrübe ve deneyimlerini, değerli görerek biriktirdikleri bilgileri ve bu doğrultuda oluşan kültürel belleklerini sonraki kuşaklara aktarma ihtiyacı duymuş, bunun başlıca aracı olarak da sözlü edebiyat geleneklerini, türlerini ve özellikle de halk şiiri ürünlerini temel iletişim formları olarak yüzyıllarca kullanmışlardır. Türk kültür tarihinde ve toplumsal hayatında, gündelik yaşamın ve geçiş evrelerinin türlü aşamalarında da halk şiiri türlerinin sözlü gelenekler ve bunlarla ilişkili ritüeller içerisinde zengin biçimde yer aldığı görülmektedir. Söz konusu zengin kullanımlara bağlı olarak folklorun ve halk edebiyatının önemli bir kolunu oluşturan halk şiirinin folklor ve halk edebiyatı içindeki konumunun tespiti, bağlantılı terimlerin ve konuların belirlenerek bunların tasniflerinin yapılması ve bu kapsamda ortaya çıkan örneklerin analiz edilmesi odağında pek çok çalışmanın gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir (Güney, 1947; Dizdaroğlu, 1969; Püsküllüoğlu, 1975; Elçin, 1988; Bezirci, 1993; Karadağ, 1993; Oğuz, 2019; Kaya, 2021; Yardımcı, 2021).

Halk şiirinin dörtlüklerden kurulu, yaygın ve köklü formlarından biri olarak kabul edilen; çeşitli tür, biçim ve ezgileriyle hem müstakil olarak hem de halk edebiyatının diğer pek çok türü içinde yoğun biçimde kullanılageldiği görülen mânîlerin de günümüze kadar çeşitli çalışmalar aracılığıyla kapsamlı biçimde incelendiği dikkati çekmektedir (Başgöz, 1959; Akalın, 1972; Filizok, 1983; Elçin, 1990; Karabaş, 1999; Ögüt Eker, 2000; Çelik, 2005; Artun, 2006; Çobanoğlu, 2006; Emeksiz, 2007). Yapılan çalışmalar, Türk dünyasının çeşitli bölgelerinde türlü adlarla bilinen, Türk sözlü edebiyat geleneklerinde köklü ve yaygın biçimde kullanılan, anonim Türk halk şiirinin temel formlarından biri olan mânîlerin başta ritüeller ve gündelik yaşamın çeşitli alanları olmak üzere türlü bağlamlarda bireysel ve karşılıklı söyleşme (atışma) şeklinde, asırlarca icra edilegeldiğine işaret etmektedir.

Düğünler, mevsim ve geçiş ritüelleri başta olmak üzere çeşitli bağlamlarda doğaçlama olarak icra edilen mânîler, Karadeniz Bölgesinde de bireysel ya da karşılıklı söyleşme esasına dayanan köklü gelenek kapsamında “atma türkü” olarak adlandırılmaktadır. Özellikle de bireysel yaratım ve icra kapasiteleriyle tanınmış belirli isimlerin ve belirli bölgelerin icra geleneklerinin zenginliğiyle ön plana çıkan atma türkü icrasının -Doğu Karadeniz’in genelinde yaygın olmakla birlikte- özellikle Rize, Trabzon ve Giresun’da yakın dönemlere kadar da güçlü biçimde sürdürüldüğü bilinmektedir (Şenel, 1994: 158; Küçükyıldız, 2017: 58-59; Küçük, 2021). Bölgede günümüzde de bazı yerleşim yerlerinde ve çeşitli iletişim bağlamlarında canlı biçimde icra edildiği görülebilen atma türkülerin başlıca konu, yapı, işlev ve icra özelliklerinin

belirlendiği, tanımlarının ortaya konularak türlü biçimlerde değerlendirildiği çeşitli çalışmalar içinde konunun pek çok yönüyle ele alındığı görülmektedir (Günay 1976; Duman, 1988; Kaya, 1992; Çelik, 1994; Çelik, 1997; Çelik, 2002; Şenel, 1994; Kaya, 2000; Coşar, 2002; Ak, 2004; Özsoy, 2004; Aksu, 2007; Küçükyıldız, 2016; Küçükyıldız, 2017).

Yapılan çalışmaların da sıklıkla işaret ettiği üzere bölgede atma türküler, gündelik yaşamdaki türlü süreçler ve iletişim bağlamları çerçevesinde, selamlaşmaları ve vedalaşmaları da kapsayacak şekilde, insanların duygu ve düşüncelerini bildirmede sıklıkla başvurdukları başlıca icra türlerinden biri olarak belirmektedir. Estetik ve özgün bir iletişim aracı olarak bölgede yaygın olarak kullanılan atma türkü icra geleneği içerisinde sıklıkla işlenen konulardan birinin de gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimleri olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum hem gelin ve kayınvalidenin kendi arasında geleneksel şiir formu olarak dörtlüklerle icra ettiği atışmalar hem de şairlerin gelin-kayınvalide rolüne girerek onları taklit etmeleriyle oluşan örnekler üzerinden takip edilebilmektedir (Küçükyıldız, 2017: 57-59). Gelin-kayınvalide mânileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda (Kaya, 2000; Arı, 2013; Uğurlu, 2018; Küçükyıldız, 2017; Yazar, 2018; Erdoğan, 2022) türlü boyutlarıyla ele alındığı görülmekle birlikte konunun henüz kültürel değişimler ve dönüşümler odağında kapsamlı bir şekilde incelenmediği görülmektedir. Oysa iletişim biçimleri, türleri ve bağlamlarındaki hızlı değişim ve dönüşümler sonucunda diğer pek çok folklor ürünü için geçerli olduğu gibi mânilerin, atma türkülerin ve özellikle de gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimleri odaklı üretimlerin elektronik kültür ortamlarına yansımaları ve bu bağlamlardaki zengin görünüşleri dikkat çekici niteliklere sahiptir. Diğer anonim halk edebiyatı ürünleri gibi mâniler ve bunların içinde konu edilen gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimleri de sözlü kültürden yazılı kültüre ve buradan da elektronik kültür bağlamlarına aktarılmış, söz konusu aktarım süreçlerinde doğal olarak türlü değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir.

Kültürel ürünlerin ortaya çıkıp paylaşıldığı iletişim bağlamları çerçevesinde sözden yazıya ve elektronik kültüre gerçekleşen değişim ve dönüşüm süreçleri kültürel çalışmalarda yaygın biçimde, Ong'un (2020), "birincil sözlü kültür" ve "ikincil sözlü kültür" sınıflandırmasıyla ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Bu çerçevede mitlerden başlayarak bütün kültürel ürünlerin sözlü kültürdeki icralarının modern ve postmodern dünyada, yazılı ve elektronik bağlamlarda varlıklarını sürdürmesi, insanlığın kültürel ve teknolojik üretim tarihinin de bir özeti niteliğindedir. Kuşakların bilgi ve tecrübelerini diğer kuşaklara aktarması süreçlerinde dil, kültür ve edebiyat alanlarında çeşitli türler ve iletişim yöntemleri belirmiş, kuşakların aktarım yöntem ve araçları değişip dönüşse de söz konusu bilgi akışı kesintiye

uğramadan varlığını geçmişten günümüze devam ettirmiştir. Bu doğrultuda herhangi bir halk kültürü ürününün kuşaklararasıdaki aktarımları, iletişim süreçleri ve araçları bakımından türlü değişim-dönüşümlere uğramakla birlikte söz konusu iletişim, bilgi, tecrübe ve duygu aktarımları her dönemde kesintisiz biçimde sürdürülmüştür.

Söz konusu aktarımları ve bunlardaki değişim ve dönüşümleri belirlemek üzere “kuşaklararasılık” çerçevesinde yapılan çalışmalar (Özdemir, 2019; Alpyıldız, 2022), bu aktarımların diğer kültür bilimi disiplinleri gibi folklorun da yakından ilişkili olduğu bir konumda bulunduğunu göstermektedir. Özdemir’e (2019: 63-76) göre içinde doğup yetiştikleri dönemler düzleminde hâkim olan teknolojik bağlamlar her kuşağı bir önceki kuşaktan ayıran önemli unsurlardan biridir. Yeni medya araçlarının yaygınlaşması, folklor ürünlerinin küresel araçlarla iç içe geçmiş biçimde bulunmasını, bu bağlamlarda yeniden oluşturulmaları da kültürel melezleşmeyi doğurmaktadır. Elektronik kültürün baskınlığı sonucunda sözlü ve yazılı kültür ile çeşitli iletişim biçimleri üzerinde ciddi değişim ve dönüşümlere yol açan sosyal medya araçları aynı zamanda, sözlü ve yazılı kültürde icra edilen folklor ürünlerinin yeni üretim ve tüketim bağlamlarını da temsil etmektedir.

Birincil sözlü kültür ortamlarında belirdikten sonra zamanla yazıya da aktarılan halk bilgisi ürünlerinin elektronik kültür ortamlarında da icra edilmeye başlanması, folklor kapsamındaki tür ve konuların derlenmesi ve incelenmesi süreçlerinde yeni bağlamların ve yaklaşımların ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir (Durmaz, 2021). Teknolojik dönüşümlere bağlı yeni medya araçlarının belirmesiyle folklor türlerinin, sözlü kültür ürünlerinin ve geleneksel iletişim biçimlerinin elektronik bağlamlardaki, özellikle sosyal medya platformlarındaki üretim ve aktarımları da hızlanmıştır. Sözlü kültürde çeşitli geleneksel formlarla gerçekleştirilen gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimlerinin elektronik kültüre yansımaları da bu çerçevede dikkat çekici bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. Konuyu bu yönüyle ele almaya başlamadan önce gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimlerinin psikolojik, sosyolojik ve kültürel boyutlarının, bunların folklor türlerine yansımalarının ana hatlarıyla değerlendirilmesi, ardından bu iletişim ve etkileşimlerin yeni medya araçlarındaki görünümünün Instagram paylaşımları örnekleminde analiz edilmesi yerinde olacaktır.

Gelin-kayınvalide ilişkilerinin temelleri, psikososyokültürel boyutları, folklor türlerine, mânilere ve atma türkölere yansımaları

Köklü ve evrensel nitelikleriyle ön plana çıkan gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimleri çerçevesinde sosyoloji (Çalışkan, 2003; Kuru, 2016; Altunsu Sönmez, 2019; Yakalı Çamlıoğlu, 2021; Abi, 2022; Özel, 2022), psikoloji ve eğitim bilimleri (Aydın, 2017; Aydın ve

Canel, 2017; Karakaş Uslu, 2019; İpek, 2021; Çalhan ve Kabasakal, 2024), iletişim bilimleri (Çekiç Akyol vd., 2019; Özkantar, 2019) ve kültür bilimleri (Kaya, 2019) sahalarında gerçekleştirilen çalışmalar, bu iletişim ve etkileşimin çok boyutlu ve derinlikli yapısını ortaya koymaktadır. Bu çalışmaların da işaret ettiği üzere çok sayıda olumlu örnekle birlikte gelinler ve kayınvalideler arasındaki ilişki ve etkileşimlerin genel ve ağırlıklı olarak çatışma biçiminde belirdiği düşünülmektedir. İster gerçeklik isterse de ön yargı olarak değerlendirilsin, bu ilişki ve etkileşimlerde genel olarak olumsuz yönlerin ve temellerin belirginleştiğine yönelik genel bir kabulün söz konusu olduğu görülmektedir. Bu kabulün temelinde ise sosyolojik çerçevede ataerkil sistemin ve bu sistem içerisinde kadınların konumlarının, erkeğe yakınlık çerçevesinde arzulanan iktidarı paylaşma süreçlerinden kaynaklanan türlü çatışmaların ya da buna benzer çeşitli değişkenlerin belirleyici olduğu düşünülmektedir. Böylece, gelin-kayınvalide çatışmasının başlıca nedenlerinin ve temellerinin ataerkil sisteme bağlı gerçekleşen erk ve bu erkin paylaşılmasına yönelik ilişki ve etkileşimlerde arandığı dikkati çekmektedir (Altunsu Sönmez, 2019: 1159-1161).

Arkeolojik bulgular, çivi yazılı tabletlerde eş ve gelin konumundaki bir kişinin, uzaktaki kocasına yönelik yazdığı; “Annenden çok çekiyorum, bana büyük kötülük yapıyor, artık bunu taşıyacak halim kalmadı. Bir an önce dön ve beni bu kadından kurtar” ifadelerini içeren mektubunun üzerinden bir süre geçmesine rağmen kocasının dönmemesi üzerine yazdığı ikinci mektubunda; “Annen beni öldürmeden çabuk gel” ifadelerine başvurduğu görülmektedir (Alkan İspirli, 2004: 20). Güncel araştırmalar, arkaik bir konu olarak dikkat çeken gelin-kayınvalide ilişkilerine yönelik algı ve değerlendirmelerin baskın olarak olumsuz biçimde belirdiğine, kayınvalidelerin “sevilmeyen” ya da tasvip edilmeyen özelliklerinin “sevilen” ya da tasvip edilen özelliklerinden çok daha fazla olduğunun yaygın bir kabul olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, gelin-kayınvalide çatışmalarının temelinde en çok aynı evde yaşamının ve/veya birlikte fazla vakit geçirmenin, özellikle de “kayınvalidelerin her şeye karışması”nın belirleyici etkenler olarak ön plana çıktığı dikkati çekmektedir (Altunsu Sönmez, 2019: 1159).

Türk kültüründe de gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimlerinin, aile içi dinamiklerin yanı sıra psikolojik, sosyolojik ve kültürel bir gerçeklik, olgu ve durum olarak güçlü yansımalarının bulunduğu, söz konusu ilişki ve etkileşimlerin, toplumsal rollerin yeniden üretildiği bir alan olarak hem bireysel hem de kültürel düzeyde önemli bir konumda bulunduğu bilinmektedir. Gelin ve kayınvalide arasında görülebilen mücadelenin, daha açık bir ifadeyle “çekişme”nin aile içinde huzursuzluk yaratan, aile bütünlüğünün bozulmasına yol açabilen olumsuz niteliklerinin kültür, sanat ve edebiyatın pek çok alanına olduğu gibi genel olarak

halk kültürü özel olarak da halk edebiyatı ve bilhassa anonim halk edebiyatı ürünlerine de zengin yansımalarının bulunduğu dikkati çekmektedir. Türk kültürü içinde gelin-kayınvalide ilişkileri konusunda yapılan kapsamlı araştırmaların (Çakır Kılıçarslan, 2023) yanında söz konusu ilişki ve etkileşimlerinin başta halk şiiri ve mâniler olmak üzere atasözü ve deyim, mânî ve atma türkü gibi halk edebiyatı ürünlerindeki görünüşleri üzerinde gerçekleştirilen müstakil çalışmalarla konunun pek çok yönüyle ele alınmış olduğu görülmektedir (Kaya, 2000; Alkan İspirli, 2004; Alkayış, 2013; Arı, 2013; Küçük yıldız, 2017; Yazar, 2018; Erdoğan, 2022; Çakır Kılıçarslan 2023).

Önceki yüzyıllarda çok daha güçlü olduğu ve günümüzde de belirli ölçülerde devam ettiği görülmek kaydıyla Türk kültüründeki ataerkil düzen ve geniş aile yapısına bağlı olarak kayınvalide ve gelin arasında zorunlu ve kaçınılmaz bir yakınlık söz konusudur. Bu yakınlığın doğal bir sonucu olarak taraflar arasında yaşa ve konuma bağlı kapsamlı ilişkiler ve etkileşimler gerçekleşmiş, kültürel anlamda oluşan hiyerarşiden ve rollerden kaynaklanan türlü duygu ve düşünceler, bunlara bağlı iletişim biçimleri ve yine bu doğrultudaki çatışmalar, pek çok halk kültürü ürününe de yansımıştır. Örneğin, geleneksel düşüncenin yansıdığı atasözlerinde gelin-kayınvalide ilişkilerinin ve bu çerçevedeki kabullerin çok sayıda örneğine rastlanılmakta, bu bakımdan atasözleri kayınvalide ve gelin arasındaki örtük mücadelenin geniş yansımalarını içermektedir. “Ana yılan, sözü yalan; karı çiçek, sözü gerçek”; “Gelin çiçek, her dediği gerçek; kaynana yılan, her dediği yalan”, “Gelinin dini yok, kaynananın imanı”, “Kaynana öcü, oğlu cici”, “Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yarar”, “Oğlan anası kapı arkası, kız anası minder kabası” (Akbalık, 2013: 87) gibi atasözleri buna örnek gösterilebilir. Sahadan derlenen ve gelin-kayınvalide ilişkisini ele alan, “acımasızlık”, “çaresizlik”, “feryat”, “fesatlık”, “fırsatçılık”, “geçimsizlik”, “pişmanlık”, “saygı”, “şikâyet”, “talih-talihsizlik”, “kışkırtma” vb. temalarını yansıtan “Anasız kız olaydım, kaynanasız gelin olaydım”, “Bir eve buk (gelin) girdi, o eve bok girdi”, “Evime el girdi, canıma yel girdi”, “El kapısı adamı ibriğin bol yerinden kor dar yerinden çıkartır”, “Gelinin dili yok, kaynananın imanı yok”, “Kaldım oğlan eline, mülayim söyle geline”, “Kaynanaların kaynana olduğu zamanda gelin oldum, gelinlerin gelin olduğu zamanda kaynana oldum” şeklindeki atasözleri de gelin-kayınvalide etkileşiminin atasözlerine olumsuz yansımalarına örnektir (Alkayış, 2013: 582-585). Yine atasözlerindeki “Evladı (oğlumu) ben doğurdum ama gönlünü ben doğurmadım”, “Gelin altın kürsü getirmiş, çıkmış üstüne kendi oturmuş”, “Karı koca ipek araya giren köpek”, “Kaynana öcü oğlu cici”, “Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başı yarılır” (Alkan İspirli, 2004: 22-23) gibi örnekler de bu ilişki ve etkileşimlerin diğer yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Gelin-kayınvalide ilişkileri fıkralarda da belirmektedir. Bu kapsamda bir fıkrada; Gelin, yaşlı kaynanasını gönlü olacak şekilde iyice yıkar. Kaynanası bu işten çok memnun olur. Geline içten bir dua etmek ister ve “E gelin sen beni nasıl pakladın ise, Allah da seni paklasın!” der. Bir başka fıkrada; Adamın birinin evinde yangın çıkmış. Komşuları yardıma koşmayıp olayı seyretmeye başlayınca iş başa düşmüş. İlk önce oğlunu yangının içerisinden çıkarıp ona dışarıda beklemesini söylemiş. Tekrar duman ve ateşin içerisine girerek önce kızını, sonra karısını, sonra köpeğini ve kedisini dışarıya çıkarmış. Daha sonra üç kere daha içeriye girip çıkmış ancak dışarı hiçbir şey çıkarmamış. Onu seyreden komşularından biri; “Niçin yanan eve girip çıkıyorsun ama hiçbir şey getirmiyorsun?” diye sormuş. Adam “Kayınvalidem içeride. Arada bir gidip çeviriyorum” demiş (Alkan İspirli, 2004: 23-24).

Türk masallarında da kayınvalide-gelin ilişkisinin -yer yer olumlu örneklerine rastlansa da- sıklıkla çatışma ve gerginlik temalarıyla karşımıza çıktığı görülür (Güneyli ve Konedralı 2008: 80). Gelin-kayınvalide etkileşimlerinin çoğunluğu olumsuz deneyimlere dayanan kişisel deneyim anlatılarına da yoğun biçimde yansıdığı görülmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen saha araştırmalarında gelin-kayınvalide etkileşimlerinin olumsuz biçimde aktarıldığı ve ağırlıklı olarak “kayınvalidelerin her şeye karışması”, “kayınvalidelerin gelinlere elkızı muamelesi yapması”, “kayınvalidelerin oğullarını gelinlerinden kıskanması”, “bilgi ve görgü farklılığından kaynaklanan çatışmalar” veya “çeşitli önyargılar-kalıp yargılar” temelinde biçimlenmiş pek çok kişisel deneyim anlatısının varlığı dikkati çekmektedir (Kuru, 2016: 69-166; Abi, 2022: 36-89; Çakır Kılıçarslan, 2023: 130-147).

Gelin kayınvalide ilişki ve etkileşimlerinin başta âşıklık geleneği, köy seyirlik oyunları olmak üzere pek çok icra bağlamında türlü biçimlerde canlandırıldığı da bilinmektedir. Gelinlerin ve kayınvalidelerin aralarındaki ilişki ve etkileşimleri konu edinen ve büyük ölçüde mizahi çerçevede üretilen gelin-kayınvalide mânilerininse tüm halk kültürü ürünleri içinde konu hakkındaki en çok örneği içerdiği görülmektedir (Yazar, 2018: 830). Bu doğrultuda sözlü kültürde anonim biçimde icra edilen oldukça zengin gelin-kayınvalide konulu bir mâni ve atma türkü repertuvarının varlığı dikkati çekmektedir.

Gözleri patlak gelin/Çenesi hırtlak gelin/Seni mezar kaçkını/Suratsız hortlak gelin;
Kaynanam kazan karası/Kaynanam Allah belası/Kaynanam Allah alası/Oğlu da bana kalası;
Sini sini şekerim/Üstüne bal dökerim/Kaynanamın kahrını/Oğlu için çekerim;
Tereye petek koydum/İçine ipek koydum/Gelinimin adını/Zincirli köpek koydum
(Alkan İspirli, 2004: 24-30); Sokakta geziyorsun/Oğlumu üzüyorsun/Sende ne güzellik var/Maymuna benziyorsun (Kaya, 2000: 342);
Duvara çaktım kazık (Duvar dibinde kazık)/Kaynanam ölmüş(öldü)

yazık/Kaynanama acımam (Öldüğüne yanmam) ama/ Bir top hassaya (giden oduna) yazık; Mahmeldeki döşekler/Birbirini fişşekler/Kaynanamdan gıymatlı/Ahırdaki eşşekler (Arı, 2013: 57-58); Karşı dağlardan beri gel uyuya uyuya/ Kayınvalideyi koysunlar yedi metre kuyuya; Nasıl karşı çıkayı geline bak geline/ İyisini almaduk biz baktuk güzeline (Küçükyıldız, 2017: 64)

şeklinde burada yalnızca bir kısmını aktarabildiğimiz çok sayıda mâni ve atma türkü örneğinde gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimlerinin çeşitli yansımalarına rastlamak mümkündür.

Atma türkülerde gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimlerinin ağırlıklı olarak kayınvalidelerin gelinleri, gelinlerin ise kayınvalideleri tanımlayıp betimlerken iğneleyici ve mizahi bir dil kullandıkları görülmektedir. Söz konusu etkileşimde merkezde, erkek olarak eş ve oğul konumundaki birey üzerinden esasen ataerkil bir güç ve iktidar olgusuyla buna yönelik erk paylaşımının belirginleştiği dikkati çekmektedir. İletişim bağlamında atışma temelinde gelinin kayınvalideye, kayınvalideninse geline üstünlük kurma mücadelesinde bu doğrultuda pek çok isnatta bulunduğu, her iki tarafın birbirlerini çeşitli biçimlerde tanımlayıp çeşitli nesnelerle-olgularla ilişkilendirerek birbirlerine türlü isnatlarda bulundukları görülmektedir (Küçükyıldız, 2017: 67).

Türk sözlü kültüründe oldukça güçlü ve köklü bir yapıda olduğu görülen gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimleriyle bu doğrultuda icra edilen mâni ve atma türkü örneklerinde, kayınvalide ağzıyla söylenenlerinde geline yönelik kullanılan metaforların ve yapılan benzetmelerin, gelin ağzıyla söylenenlerindeyse kayınvalidelere yönelik kullanılan metaforların ve yapılan benzetmelerin genel olarak olumsuz niteliklere sahip olduğu dikkati çekmektedir. Örneklerde tarafların çeşitli fiziksel özelliklerinin beğenilmeyen nesnelere, canlılara benzetilerek karşı tarafı aşağılamada araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Metaforik anlamda en çok hayvanların, özellikle de maymun, köpek, yılan ve horozun kullanıldığı dikkati çekmektedir. Sıklıkla güzellik-çirkinlik kavramı üzerinden yapılan benzetmelerin, bir güç ve çatışma unsuru olarak kullanıldığı, gelinlerin ve kayınvalidelerin birbirlerini “çarpık bacaklı”, “gedik dişli”, “şası gözlü”, “şişe bacaklı” vb. biçimlerde tasvir ettikleri, birbirlerini maymuna, sırtlana vs. benzettikleri, her iki tarafın da birbirlerini fiziksel olarak “biçimsiz”, “çirkin”, “kusurlu”, ruhsal olarak “rahatsız”, kişilik olarak ise arabozucu”, “düzenbaz”, “güvenilmez”, “inatçı”, “sahtekâr”, “saygısız”, “tembel”, “zalim” vs. olarak tanımladıkları görülmektedir (Erdoğan, 2022: 764-777; Çakır Kılıçarslan, 2023: 232).

Bununla birlikte, gelin-kayınvalide odaklı halk kültürü ürünlerinde ağırlıklı olarak mizahi çerçeve ile bu kapsamda üstü kapalı rahatlama, üstünlük, protesto ve saldırı işlevlerinin

yoğun olduğu görülmekte, gelinlerin ve kayınvalidelerin söz konusu iletişim ve etkileşimlerini mizahi bir dille bu örneklere yansıtarak tarafların birbirlerine psikolojik olarak üstünlük kurmaya çalıştıkları görülmektedir (Yazar, 2018: 842-843). Bu bakımdan gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimlerindeki mizahi dil yalnızca eğlenme/hoşça vakit geçirme değil başta rahatlama ve sorunlarla başa çıkma, protesto ve saldırı olmak üzere pek çok işlevi bünyesinde barındırmaktadır.

Türk kültüründe gelin ve kayınvalide arasındaki iletişim ve etkileşimlerin güçlü bir şekilde sürdürüldüğü gelin-kayınvalide atışmalarının sözlü kültürün güçlü olduğu bölgelerde hâlen kısmen sürdüğünü belirtmek mümkün olmakla birlikte günümüzde bu iletişim ve etkileşimin elektronik kültür ortamında ve özellikle de popüler sosyal medya uygulaması Instagram’da yapılan paylaşımlarda kendini güçlü bir şekilde gösterdiği de dikkati çekmektedir. Çalışmanın devamında, söz konusu iletişim ve etkileşimlerin elektronik kültür ortamındaki görünümünün ve bu doğrultuda sahadan elde edilen verilerin sosyokültürel değişim ve dönüşümler bağlamında analiz edilmesi yerinde olacaktır.

Instagram Paylaşımları Örnekleminde Gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimlerindeki değişim ve dönüşümün kültürel analizi

Geçmişte çok daha güçlü bir şekilde sözlü kültür bağlamlarında gerçekleştiği bilinen gelin-kayınvalide iletişim-etkileşimleriyle buna yönelik üretim ve icraların günümüzde ağırlıklı olarak türlü elektronik kültür ortamlarında, sosyal medya uygulamalarında, özellikle de Instagram gibi yeni medya araçlarında gerçekleştiği görülmektedir. Bu yeni medya bağlamlarında gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimlerine yönelik paylaşımların bir kısmının sözlü kültür ortamlarında ve buradaki ürünlerde olduğu gibi, çok önemli bir kısmının bu ürünlerin geleneksel yapılarının değiştirilerek, yeniden düzenlenerek ya da tamamen yeni bireysel yaratım biçimlerine dönüştürülerek gerçekleştirildiği görülmektedir.

Bu doğrultuda; konu ve çalışma kapsamında yapılan araştırmalarımızda, Instagram paylaşımları örnekleminde, elektronik kültür ortamında gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimi odaklı üretilen içeriklerin ve gerçekleştirilen paylaşımların çok az bir kısmının sözlü ve yazılı kültürdeki mâni/atma türkü örnekleriyle yapı ve icra özellikleri bakımından doğrudan benzer biçimde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Söz konusu paylaşımlarda gelin-kaynana iletişim ve etkileşimlerine yönelik hususların, daha önce sözlü kültürde üretilen, ardından çeşitli yazılı kültür ortamlarında da kayıt altına alınmış olan dörtlükler şeklinde belirdiği görülmektedir. Sayıları oldukça az olmakla birlikte bazı Instagram kullanıcıları tarafından bu geleneksel mânilerdeki sözlerin -bazı yazım ve ifade hatalarıyla birlikte- hiçbir değişime uğratılmadan Instagram paylaşımlarına kaynaklık etmesi, geleneksel kültür içinde sözlü ve yazılı kültür

Atma Türküden Instagram Paylaşımlarına: Gelin-Kaynana İletişim ve Etkileşimindeki Değişim ve Dönüşümün Kültürel Analizi

çerçevesinde oluşan verilerin yeni iletişim bağlamlarında zayıflayarak da olsa benzer biçimde kullanılabildiğini göstermektedir (Görsel-1, 2, 3, 4, 5, 6).

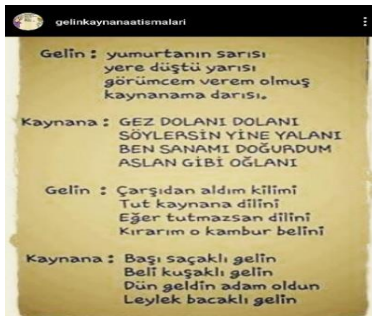
Görsel-1

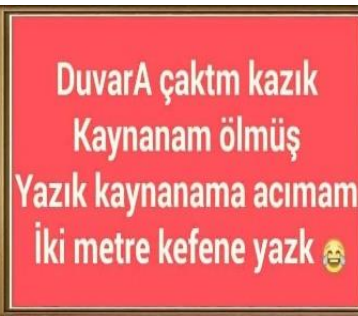
Görsel-2

Görsel-3

Görsel-4

Görsel-5

Görsel-6

Instagram paylaşımlarında gelin-kayınvalide odaklı paylaşımların çok önemli bir kısmınınsa, sözlü kültürdeki örneklerde beliren duyguların yeniden yorumlanarak ve bazı görsellerle eşleştirilerek yeniden üretilmesi şeklinde belirdiği görülmektedir. Bu bakımdan konuyla ilgili verilerin büyük ölçüde gelinlerin ve daha az sayıda olmak kaydıyla kayınvalidelerin, geleneksel olanı “modern” olanla birleştirerek yeniden üretilen paylaşımlar şeklinde belirdiği dikkati çekmektedir. Tespit edilebilen paylaşımların daha çok gelinler tarafından gerçekleştirilmesi, az sayıdaki örneğinse kayınvalideler tarafından yapılmış olması üzerinde özellikle durulmalıdır. Bu çerçevede söz konusu durumun, bu ürünlerin ağırlıklı olarak yeni medya araçlarını yoğun ve etkin biçimde kullanan genç nesiller, dolayısıyla da daha çok gelinler tarafından üretilip paylaşılmakta olmasından kaynaklandığını belirtmek mümkündür.

Kayınvalidelerin paylaşmış oldukları ve aşağıda yer verilen paylaşımlarda (Görsel-7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16) -tıpkı sözlü kültürdeki örneklerde olduğu gibi- kayınvalidelerin daha çok gelinlerin fiziki özelliklerine ve bilhassa da süslü olmalarına vurgu yaptıkları görülmektedir. Yine bu örneklerde, kayınvalidelerin, eski gelinleri aradığı, yeni gelinlerin kocalarını kendi taraflarında tutmak için “dansöz” ettiklerini düşündükleri, aslında oğulları ile kendi aralarında bir sorun olmadığı ve anne-oğul ilişkilerinin son derece güçlü olduğu vb. vurguların ön plana çıkartıldığı dikkati çekmektedir. Bu kapsamda paylaşımların bir kısmı,

kayınvalidelerin çeşitli nedenlerle gelinlerine karşı var olduğu düşünülen “nefretlerini” ele alırken bunların bir kısmı da kayınvalidelerin kendi oğullarını öven niteliklere sahiptir. Kayınvalideler bu paylaşımlarda özellikle oğullarını ve oğullarıyla kendi aralarındaki ilişkileri temsil ederken hoş gidecek, güzel görselleri, buna karşın gelinlerini temsil ederken hoş karşılanmayacak, güzel olmayan görselleri tercih ettikleri görülmektedir. Paylaşımlarda ağırlıklı olarak kayınvalidelerin oğullarına düşkünlüklerinin ve gelinlerine karşı otoriter tutumlarının ön planda olduğu dikkati çekmektedir.

“Yememiş yedirmiş, giymemiş giydirmiş dedikleri bu olsa gerek” başlıklı bir paylaşım kayınvalidenin, oğlunun gelinince “iliğinin kemiğinin kurutulduğu” örtük mesajını vermek istediği anlaşılmaktadır (Görsel-7). Diğer bir paylaşımda yine aynı görsel ve başlığa bu kez “güzeller güzeli gelinim ve oğlum..!” notunun ilâştirilmesi de bu kapsamda değerlendirilebilir (Görsel-8). Başka bir paylaşımda süslenmiş bir maymun görselinden yararlanan kayınvalide, “bayramda bizim gelin” notuyla gelinin aşırı makyaj ve süslenme düşkünü olmasına rağmen beklediği sonucu elde edemediği mesajını vermeye çalışmaktadır (Görsel-9). Yine “oğlumun gördüğü ve benim gördüğüm” notuyla yapılan bir paylaşımda güzel ve dikkat çekici bir kedi ile maymun görselinin kullanılmasıyla gelinin, kayınvalidenin ve oğlunun gözündeki farklı görünimleri vurgulanmaktadır (Görsel-10).

Bir paylaşımda kayınvalidelerin “artık o eski gelinlerin kalmadığını” düşündükleri vurgulanarak yeni gelinlerin kocalarını “dansöz” ettikleri iddia dilmektedir (Görsel-11). Bazı kayınvalidelerin oğullarını gelinleriyle paylaşmak istememesinin, bazılarının gelinlerinden kurtulma isteklerinin de paylaşımlara yansıdığı dikkati çekmektedir. Bu çerçevede “ileride ben ve oğlum” başlığıyla yapılan bir paylaşımda damatla kendi annesinin el ele olduğu bir düğün fotoğrafı görülmektedir (Görsel-12). Diğer bir paylaşımda gelinine masumca atkı ördüğü düşünülen kayınvalidenin aslında gelinin intiharında ya da idamında kullanılabilecek bir halat dokumakta olduğu ima edilmektedir (Görsel-13). “Çok şükür sonunda onu toprağa vermeye giderken” notuyla yapılan başka bir paylaşımda ise “gelininden kurtulmayı başaran

Atma Türküden Instagram Paylaşımlarına: Gelin-Kaynana İletişim ve Etkileşimindeki Değişim ve Dönüşümün Kültürel Analizi

kayınvalide” vurgusuyla, eşini kaybeden oğluyla birlikte, cenaze aracının ardından dans eden bir kayınvalidenin varlığına işaret edildiği görülmektedir (Görsel-14).

Görsel-11

Görsel-12

Görsel-13

Görsel-14

Gelinler tarafından paylaşılan ya da paylaşımların gelinlerin kayınvalidelerine yönelik duygu ve düşüncelerini yansıttığı kabul edilen paylaşımlarda da çok çeşitli konu, duygu ve düşüncenin yansıtıldığı görülmektedir. Bu kapsamda paylaşımların önemli bir kısmında, kayınvalidelerin çocukları ve gelinleri arasındaki güçlü ilişkiye yönelik duydukları kıskançlığın vurgulandığı dikkati çekmektedir. Bu doğrultuda kayınvalidelerin, oğulları ile gelinleri arasındaki iyi ve olumlu ilişkileri kıskandıklarını, kayınvalidelerin gelinlerini kendilerine “rakip” görerek oğullarını gelinleriyle paylaşmak istemediklerini, bu duygu ve düşüncelerden hareketle kayınvalidelerin gelinlerini ortadan kaldırmaya yönelik var olduğu düşünülen isteklerini konu alan çok sayıda mizahi paylaşım görülmektedir. Benzer şekilde, gelinlerin kayınvalidelerini ortadan kaldırma isteklerini yansıtan paylaşımlar da söz konusudur.

Bu çerçevede örneğin, “kayınvalidesini sevene zehirli mantar” notuyla yapılan paylaşımda mantar satan pazarcı üzerinden gelinin kayınvalidesini ortadan kaldırma düşüncesi yansıtılmaktadır (Görsel-15). Bir başka paylaşımda, halat satan bir çocuğun satışı sırasında söylediği “gündüz danayı, gece kayınvalideyi bağla” notuyla paylaşılan videoda, kayınvalidenin özellikle de geceleri kontrol altında tutulmaları gerektiği düşüncesi iletilmiş olmaktadır (Görsel-16). “En mutlu gelin” olarak “kayınvalidesi ölen gelin” söylemini içeren video paylaşımında da gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimlerine yönelik duygu ve düşünceler, pek çok paylaşımda olduğu gibi, mizahi bir kimliğe büründürülerek aktarılmaktadır (Görsel-17).

Görsel-15

Görsel-16

Görsel-17

Bazı paylaşımlarda ise oğlunun/gelininin evine ziyaret gerçekleştiren kayınvalide ya da kayınvalidenin oğlunun/gelininin evine kalıcı veya yatılı olarak gelmesi durumunun ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen paylaşımlarda gelin, kısı geçirmek üzere kayınvalidesinin evine geleceğinin haberini alınca hastalanıp yataklara düşmekte (Görsel-18), baş ağrısının bölgesel olarak sebepleri açıklanırken kayınvalidenin yatıya gelmesi başın tamamının ağrıya sebebi olarak gösterilmekte (Görsel-19), gelinin kilo almış gibi görünmesine rağmen vücudundaki şişliğin sebebi kayınvalidenin nazarına bağlanmakta (Görsel-20), kayınvalide ziyaretinden dönen gelinin duyguları antik bir heykelle ilişkilendirilerek canlandırılırken söz konusu gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimleri sonucunda oluşan duyguların arkaikliğine de gönderme yapılmış olmaktadır (Görsel-21).

Görsel-18

Görsel-19

Görsel-20

Görsel-21

Gelinlerin, kayınvalidelerin “kıskanç” ve “kibirli” olduklarına yönelik düşüncelerini yansıtan pek çok paylaşımda, ilgili kayınvalide özelliklerinin yine mizahi bir çerçeveye alınarak eleştirildiği göze çarpmaktadır. Kendi damadının kızına yönelik iyi davranışlarından hoşnut olan kayınvalidenin, oğlunun gelinine yönelik olumlu davranışlarına şahit olduğundaysa fenalık geçirmesi (Görsel-22), her işi gelinine yaptıran kayınvalidenin “yan gelip yattığı” düşüncesi (Görsel-23), bir film sahnesinde doktorların arasında geçen bir konuşmadan alıntılanan kesite vurguyla, “kayınvalidemi psikiyatriste götürmüşümdür” notuyla gerçekleştirilen paylaşımdaysa bir doktorun “daha önce hiç insani bir davranış sergiledi mi?”

Atma Türküden Instagram Paylaşımlarına: Gelin-Kaynana İletişim ve Etkileşimindeki Değişim ve Dönüşümün Kültürel Analizi

sorusuna diğer doktor “hayır” yanıtını vermektedir (Görsel-24).

Görsel-22

Görsel-23

Görsel-24

Bir diğer paylaşımdaysa kayınvalidesinin çocuk yetiştirmek için kendisine verdiği tavsiyelere yönelik gelinin, halihazırda kayınvalidesinin yetiştirdiği çocukla yaşadığını ve kayınvalidesinin çocuk yetiştirme konusunda pek de iyi olmadığını düşünmektedir (Görsel-25). Bekar kızlara tavsiye niteliği taşıdığı ve bir avukat tarafından gerçekleştirildiği düşün(dür)ülen bir paylaşımdaysa “kayınvalidelerin yumuşak yüzüne kanarak onların verdikleri sözlerin ciddiye alınmaması gerektiği” vurgulanmaktadır (Görsel-26). Hacca giden iki yaşlı kadının ilahi söylediği bir videodan alıntılanarak “her halı yedikten sonra kayınvalidemin wp durumu” notuyla gerçekleştirilen paylaşımda ise kayınvalidelerin “göründükleri gibi olmadıkları” mesajı verilmektedir (Görsel-27). Benzer bir paylaşımda bir kedi görseli eşliğinde kayınvalidenin “tüm sülaleyi birbirine kattıktan sonra teravileri kaçırmadığı” vurgusuyla da benzer olumsuz hususiyetleri eleştirilmektedir (Görsel-28).

Görsel-25

Görsel-26

Görsel-27

Görsel-28

Başka bir paylaşımdaysa, uyurken dili çekildikçe uzayan bir kedi videosundan yararlanılarak, gelinin, eşinin “ağzı var dili yok” zannettiği annesinin, aslında hiç de öyle olmadığı mesajı iletilmektedir (Görsel-29). Diğer bir paylaşımda kayınvalidesinin, eşini kendisine yönelik “doldurduğunu” düşünen gelinin durumu, kapıda bekleyerek hakkında konuşulanları gergin biçimde dinleyen bir kediye benzetildiği görülmektedir (Görsel-30). Bunlarla birlikte, kayınvalidelerin gelinlere yaşattıkları düşünülen çeşitli zorlukların yanında, kendi oğullarını değerli görürken gelinlerini değersiz gördüklerine yönelik düşüncelerin ön

plana çıkartıldığı paylaşımlar da dikkati çekmektedir. Örneğin, “kayınvalidemin gözünde ben ve oğlu” başlıklı bir paylaşımda gelinin, kayınvalidesinin kendi oğlunu elmasa, gelininiyse patatese benzettiğini düşündüğü görülmektedir (Görsel-31). Başka bir paylaşımdaysa gelinin, kayınvalidesiyle yakın oturmasının zorluğunun, Survivor yarışmasının finalini kazanmakla eşleştirildiği dikkati çekmektedir (Görsel-32).

Görsel-29

Görsel-30

Görsel-31

Görsel-32

Tüm bu örneklerle birlikte, gelinlerin kayınvalideleriyle olan ilişki ve etkileşim durumlarını, bununla bağlantılı olarak çeşitli duygu ve düşüncelerini çok sayıda paylaşım üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu paylaşımlarda da yine çeşitli fiziksel ve duygusal benzetmelerle birlikte özellikle gelinlerin kayınvalideleriyle ilgili olumsuz düşüncelerinin, eşleriyle olan ilişkilerine yönelik etkilerinin olumsuzluğu vb. hususların ön plana çıkartıldığı görülmektedir. Sayıları oldukça fazla olan bu örneklerden başlıcalarını şu şekilde aktarmak mümkündür:

Görsel-33

Görsel-34

Görsel-35

Görsel-36

Atma Türküden Instagram Paylaşımlarına: Gelin-Kaynana İletişim ve Etkileşimindeki Değişim ve Dönüşümün Kültürel Analizi

Görsel-37

Görsel-38

Görsel-39

Görsel-40

Görsel-41

Görsel-42

Görsel-43

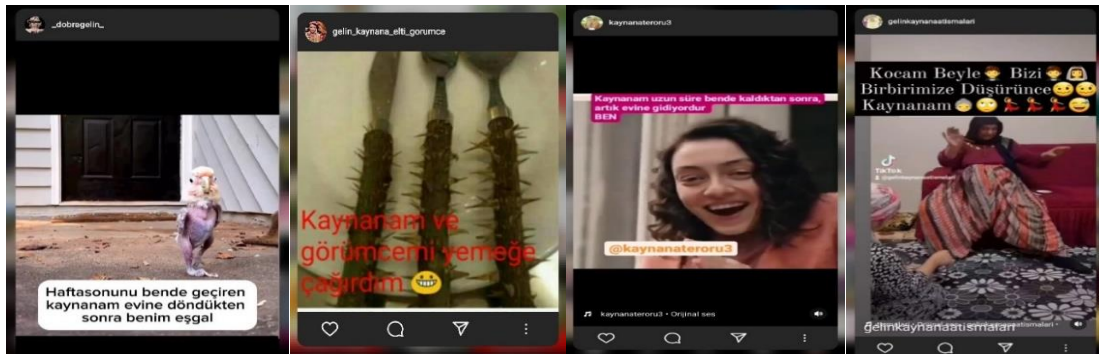

Görsel-44

Görsel-45

Görsel-46

Görsel-47

Görsel-48

Görsel-49

Görsel-50

Görsel-51

Görsel-52

Görsel-53

Görsel-54

Görsel-55

Görsel-56

Görsel-57

Görsel-58

Görsel-59

Görsel-60

Görsel-61

Görsel-62

Görsel-63

Görsel-64

Görsel-65

Görsel-66

Görsel-67

Atma Türküden Instagram Paylaşımlarına: Gelin-Kaynana İletişim ve Etkileşimindeki Değişim ve Dönüşümün Kültürel Analizi

Görsel:68

Görsel-69

Görsel-70

Görsel-71

Görsel-72

Görsel-73

Görsel-74

Görsel-75

Görsel-76

Görsel-77

Görsel-78

Görsel-79

Görsel-80

Görsel-81

Görsel-82

Görsel-83

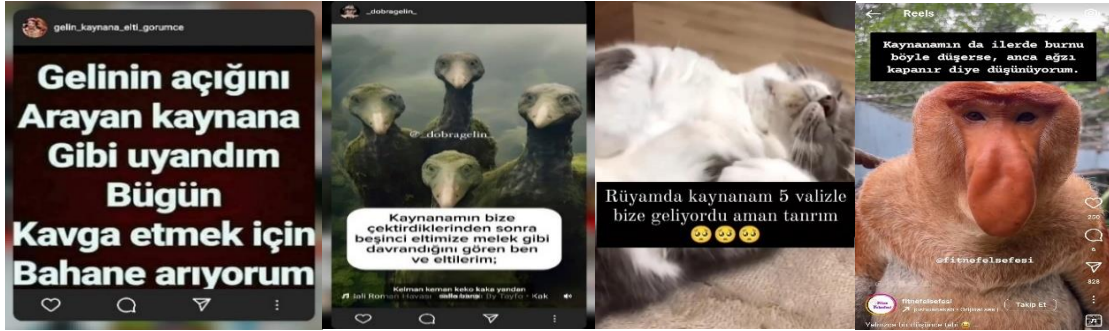

Görsel-84

Görsel-85

Görsel-86

Görsel-87

Görsel-88

Görsel-89

Görsel-90

Görsel-91

Görsel-92

Görsel-93

Görsel-94

Görsel-95

Tüm bu örneklerin ve yapılan değerlendirmelerin de işaret ettiği üzere gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimleri sosyolojik ve psikolojik boyutlarıyla geçmişten günümüze çeşitli formlar aracılığıyla ve türlü iletişim bağlamlarında, hakkında pek çok üretim ve aktarımın gerçekleştirildiği bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. Çalışmada ele aldığımız, elektronik kültür ortamında yapılan söz konusu paylaşımları gerçekleştiren kişiler, onların birbirleriyle olan ilişki ve etkileşimleri, bu paylaşımlara gerekçe olabilecek hususlar aracılığıyla yansıttıkları bireysel durumlar, duygular, bunların geçerliliği, paylaşımları gerçekleştirenlerin yaşam öyküleri ve söz konusu paylaşımları gerçekleştirmedeki motivasyonları vb. hususları tüm yönleriyle bilmeden daha kapsamlı değerlendirmelerde bulunmak doğru olmayacaktır.

Söz konusu gerekçelerin, bu paylaşımları yapmaya iten türlü etken ve değişkenlerin de tespit edilerek konunun bu çerçevede daha kapsamlı değerlendirilmesi, söz konusu verilerin sosyolojik, psikolojik ve kültürel yönleriyle daha derinlikli bir şekilde çözümlenebilmesine ve anlaşılabilmesine katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte, daha önce sözlü ve yazılı kültür bağlamlarında mâni ve atma türküler aracılığıyla gerçekleşen gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşiminin, bunlar aracılığıyla gerçekleştirilen duygu ve düşünce aktarımının yeni bir yaratım ve paylaşım bağlamı olarak Instagram’da dikkat çekici bir yoğunlukta görülmesi, özellikle kuşaklararası etkileşim çerçevesinde daha kapsamlı araştırmalarla ele alınmalıdır.

Sonuç

Tarihsel kökenleri, karmaşık ve çok boyutlu nitelikleriyle dikkat çeken gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimlerinin temelinde, erk konumunda bulunan oğula/eşe yönelik güç paylaşımının ve ağırlıklı olarak da kayınvalidenin kendini bu ilişki ve etkileşimler çerçevesinde mutlak bir otorite olarak görmesi ile gelinin bu çerçevedeki reaksiyonlarının belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Gelin-kayınvalide arasında sosyolojik ve psikolojik bir düzlemde gerçekleşen iletişim ve etkileşimler, çeşitli alanlara olduğu gibi folklor türlerine de yansımıştır. Söz konusu iletişim ve etkileşimlerin, sözlü kültür ürünlerinden yazılı kültür ürünlerine ve oradan da çeşitli elektronik kültür bağlamlarına bu şekilde aktarılacak üretim ve icralarının tüm bu bağlamlarda çeşitli iletişim tür ve süreçleri çerçevesinde sürdürüldüğü görülmektedir.

Türk kültüründe oldukça zengin bir görünümde beliren gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşim süreçlerinin pek çok halk kültürü ürünü içinde, özellikle de anonim halk şiirinde ve mânilerde, bu çerçevede Karadeniz Bölgesinde güçlü ve zengin görünümlere sahip olan atma türkülerde genellikle mizahi bir üslupla kendini gösterdiği dikkati çekmektedir. Bu bakımdan söz konusu gelin-kayınvalide etkileşimlerinin estetik ve köklü örnekleri olarak sözlü kültürdeki atma türküler, zamanın ilerleyişi ve teknolojinin gelişmesiyle önce yazıya aktarılmış, yeni medya araçlarının yaygınlaşmasıyla da elektronik kültür ortamında yaşamayı sürdürmüştür. Böylece, duygu ve düşüncelerin sözlü kültürdeki atma türkülerden yazılı kültürdeki gelin-kayınvalide atışmalarına dönüşerek günümüzde söz konusu iletişim ve etkileşimin büyük ölçüde elektronik kültür ortamında, bu çalışmanın örnekleme ve derleme sahası olarak Instagram paylaşımlarında yeniden üretimi, söz konusu iletişim ve bundaki estetik temellerin ve yaratımların devamlılığının yansımaları olmuştur. Bu bakımdan, gelin-kayınvalide iletişim ve etkileşimi odaklı atma türkülerin çeşitli elektronik kültür bağlamlarında ve özellikle de günümüz popüler sosyal medya uygulama ve iletişim araçlarından biri olan Instagram’da “reels” olarak adlandırılan paylaşımlar aracılığıyla yeniden üretimi, kültürel ürünlerin başlıca

işlevlerinin ve örneklerinin kuşaklar arasındaki aktarımlarındaki sürekliliğin de bir göstergesi olarak dikkat çekmektedir.

Tüm sözlü kültür ürünleri çeşitli yönleriyle ve türlü boyutlarda insan ve toplum psikolojisinden yansımalar içerebilmektedir. Dolayısıyla, gelin-kayınvalide atışması esasına dayalı yaratımların, mânilerin ve atma türkülerin, bireyin ve toplulukların gündelik yaşamdaki çeşitli ihtiyaçlarından hareketle ortaya çıkan iletişim tür ve süreçlerine bağlı oluşan, halkın mizah anlayışının ve çatışmalarla başa çıkma yöntemlerinin de yansımaları olan kültürel göstergeler olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Gelin-kayınvalide arasındaki iletişim ve etkileşimlerin özellikle mizahi çerçevede farklı bağlamlarda bu şekilde sürdürülmesi, onun kültür içindeki köklü yerinin ve konumunun kuşaklararası aktarımındaki sürekliliğinin de yansımasıdır. Bu ürünlerin sözlü kültürde ve takiben yazılı kültürde icra ve aktarımlarıyla işletilen rahatlatma, üstünlük, saldırı/tahrip etme vb. işlevlerin günümüzde Instagram paylaşımları aracılığıyla, farklı bir kültür ortamında fakat benzer işlevlerle sürdürüldüğü anlaşılmaktadır.

Konuyla ilgili geçmişte sözlü ve yazılı kültür bağlamında karşımıza çıkan içeriklerin, insan ilişki ve etkileşimlerindeki gerçekliklerin doğal birer yansıması olarak değerlendirilmesi mümkün olmakla birlikte özellikle bazı kullanıcıların konuya yönelik çok fazla içerik oluşturduğu ve bu doğrultuda çok sayıda paylaşım gerçekleştirdiği de dikkati çekmektedir. Instagram’da gerçekleştirilen reels paylaşımlarındaki -özellikle belli birey ve grupların yaptıkları paylaşımlardaki- çeşitlilik de bunun somut yansımalarıdır. Bu doğrultuda bazı kullanıcıların kendi yaşantılarından hareketle elektronik kültür ortamında bu konuyu ağırlıklı olarak işlediği görülürken bazılarının, bireysel yaşanmışlık olsun ya da olmasın, insanları eğlendirmek, güldürmek ya da ticari gelir elde etmek amacıyla söz konusu paylaşımları gerçekleştirdikleri, böylece parodi niteliğinde ürünler ortaya koydukları dikkati çekmektedir. Bu durum aynı zamanda, gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimlerinin günümüzde de son derece popüler bir konu, ayrıca güncel bir iletişim biçimi olduğuna işaret etmektedir. Elektronik kültür ortamındaki paylaşımlar, sözlü kültürdeki atma türkü icralarından farklı olarak görsel kullanımını da mümkün kılarak icra seçeneklerinin genişlemesini ve icralara yeni estetik niteliklerin eklenerek paylaşımların çeşitlenmesini de beraberinde getirmiştir.

Bu çalışma kapsamında elde edilen verilerle ilgili böyle bir analiz imkânı bulunmasa da benzer konularda gerçekleştirilecek daha kapsamlı çalışmalarda, her bir örneğin ortaya çıkışındaki bireysel, toplumsal, sosyolojik ve psikolojik altyapının ayrıntılı olarak değerlendirilmesini sağlayacak koşulların da belirlenebilmesi, konunun ve örneklerin kuşaklararasılık bağlamında daha iyi anlaşılacak bu doğrultuda daha derinlikli çözümlemelerin

yapılabilmesine yardımcı olacaktır. Gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimlerin elektronik kültür ortamındaki paylaşımlarında gelin konumunda bulunanların genç kuşaklara mensup olması, dolayısıyla da elektronik kültür ortamlarına ve bu ortamların kullanımlarına hâkim olmaları, tespit edilebilen örneklerin daha çok gelinler tarafından yapılmış olmasının başat belirleyicisi olarak değerlendirilebilir. Konunun bu yönüyle, kuşaklararasılık bağlamında, müstakil çalışmalarla, daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi yerinde olacaktır.

Gelin-kayınvalide ilişki ve etkileşimlerini sözlü kültürdeki atma türkülerden Instagram paylaşımlarına gerçekleştiği görülen dönüşüm süreçleri çerçevesinde ele alan bu çalışma aracılığıyla elde edilen verilerin, bulguların ve gerçekleştirilen çözümlemelerin hem bu konu hem de diğer değişim-dönüşüm odaklı konular bağlamında yapılan çalışmalar sonucunda elde edilecek yeni bulgularla, karşılaştırılmalı biçimde değerlendirilmesi yararlı olacaktır. Benzer konu ve ürünlerin birinci ve ikinci sözlü kültür ortamındaki paylaşımlarının benzerlik ya da farklılıklarının türlü biçimlerde, karşılaştırmalı, çok disiplinli ve bütüncül bakış açılarıyla gerçekleştirilecek araştırmalarla ele alınması, kültür araştırmaları kapsamındaki bireyi ve toplumu ilgilendiren çeşitli konuların, ilişki ve etkileşimlerin daha iyi anlaşılabilmesine katkıda bulunacaktır.

Yazar Katkıları: Çalışmanın yazılı kaynak/literatür taraması, elektronik kültür ortamından veri elde edilmesi, elde edilen verilerin sınıflandırılması ve çözümlenmesi/analiz edilmesi süreçleri birinci ve ikinci yazarın eşit katkısıyla tamamlanmıştır. Bu kapsamda yazarların katkısı; 1. Yazar: %50 ve 2. Yazar: %50 şeklindedir.

Çıkar Beyanı: Bu makalede herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Abi, G. (2022). *Aile sosyolojisi bağlamında gelin-kaynana ilişkileri: Van kent merkezi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Ak, O. N. (2004). *Rize karşı beri atma türkü yarışmaları*. Rize Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü Yayınları.
- Akalın, S. (1972). *Türk mânileri*. İstanbul Millî Eğitim Basımevi.
- Akbalık, E. (2013). Türk atasözlerinde cinsiyet algısı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36, 81-89.
- Aksu, R. (2007). *Rize’de atma türkü geleneği* (Yayımlanmamış Bitirme Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Alkan İspirli, S. (2004). Atasözlerimiz, deyimlerimiz ve mânilerimizde gelin kaynana ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (ESOSDER)*, 9(3), 19-33.
- Alkayış, M. F. (2013). Adıyaman yöresi atasözleri ve deyimlerinde gelin-kaynana ilişkisi ve evlilik konusu. *Turkish Studies*, 8(9), 579-594. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5094>

- Alpyıldız, E. (2022). Dijital kültür çağında geleneksel Türk yemek kültürü ve kuşaklararasılık. *Folklor Akademi Dergisi*, 5(2), 311-326.
- Altunsu Sönmez, Ö. (2019). Gelin kaynana çatışması üzerine sosyolojik bir analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19), 1159-1201. <https://doi.org/10.26466/opus.595849>
- Arı, B. (2013). Yalanlamalı destanlar ile gelin-kaynana mânilerinin mizah yönünden benzerlikleri. *Turkish Studies Dergisi*, 8, 53-64. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4626>
- Artun, E. (2006). Türk halk kültüründe mânî söyleme geleneği, mânilerin iletişim boyutu ve işlevselliği”. *IV. Uluslararası Türk medeniyetlerinde sözlü kültür geleneği (Türk dünyasında mâniler) sempozyumu (6-8 Kasım 2006 Fethiye) Bildirileri*, ss. 21-31.
- Aydın, E. (2017). *Anne-oğul bağlanmasının gelin-kayınvalide ilişkisi ve evlilik doyumunu yordamadaki rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Aydın, E.-Canel, A. N. (2017). Anne-oğul bağlanmasının gelin-kayınvalide ilişkisi ve evlilik doyumunu yordamadaki rolü. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2, 1-16. <https://doi.org/10.26695/mukatcad.2018.7>
- Bars, M. E. (2018). İnternet folkloru: Netlore. *TÜRÜK Dergisi*, 1(15): 160-179.
- Başgöz, İ. (1959). *Mânilerimizden*. Dost Yayınevi.
- Bezirci, A. (1993). *Türk halk şiiri: Tarihçesi, kaynakları, şairleri ve seçme şiirleri*. Say Yayınları.
- Coşar, A. M. (2002). Trabzon atma türkülerinde söz dizimi yapısı. *Trabzon ve çevresi uluslararası tarih-dil-edebiyat sempozyumu bildirileri. II. cilt: Dil-edebiyat*. (Ed. M. K. Arslan-vd.). Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, ss. 121-134.
- Çakır Kılıçarslan, Ş. (2023). *Feminist Teori Bağlamında Türk kültüründe gelin-kayınvalide ilişkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Çalhan, T., Kabasakal, Z. (2024). Evli çiftlerin evlilik uyumu ile gelin-kayınvalide ilişkisinin incelenmesi. *SSD Journal*, 9(46), 54–65. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13765412>
- Çalışkan, H. (2003). *Gelin kaynana ilişkileri*. Çelik Yayınevi.
- Çekiç Akyol, A.-vd. (2019). Toplumsal rollerdeki çatışmanın televizyon reklamlarında kullanımı: Gelin-kaynana çatışmasının reklamlardaki sunumu üzerine bir değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(1) 131-154. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.442665>
- Çelik, A. (1994). Doğu Karadeniz Bölgesi atma türkülleri. *Prof. Dr. Saim Sakaoglu'na 55. Yıl Armağanı*. (Ed.: A. B. Alptekin). Bizim Gençlik Yayınları, ss. 184-204.
- Çelik, A. (1997). Yaşayan bir atma türkü şairi Osman Efendioğlu ve atma türkü. *V. Milletlerarası Türk halk kültürü kongresi halk edebiyatı seksiyon bildirileri I*. Kültür Bakanlığı Yayınları, ss.161-177.
- Çelik, A. (2002). “Atma-türkü”-tradition in Rize/Nordosttürkei. *Lied Und Populäre Kultur*, 47, 149-155. <https://doi.org/10.2307/3595187>
- Çelik, A. (2005). *Mânilerimiz ve Trabzon mânileri*. Akçağ Yayınları.

- Çobanoğlu, Ö. (2006). Türk halk kültüründe mâni tipi iletişim biçimi ve sosyo- kültürel işlevleri. *IV. Uluslararası Türk medeniyetlerinde sözlü kültür geleneği (Türk dünyasında mâniler) sempozyumu (6-8 Kasım 2006, Fethiye) bildirileri*, ss. 69-77.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk şiirinde türler*. TDK Yayınları.
- Duman, M. (1988). Trabzon yöresinde atışma ve türkü atma geleneği.” *Belleten* 1987/1-2, 67-80.
- Durmaz, U. (2021). Derleme ortamı olarak dijital kültür sahası ve yeni bir derleme yöntemi: dijital derleme yöntemi. *Salgın hastalıkların sosyal hayata etkisi ve kültürümüzde koronavirüs vakası*. (Ed.: B. Şişman). Paradigma Akademik, ss. 409-442.
- Elçin, Ş. (1988). *Halk şiiri antolojisi*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesinde mâniler*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Emeksiz, A. (2007). *İstanbul mânileri*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Erdoğan, S. (2022). Türkiye Türkçesi mâni örneklerinde “gelin” metaforu. *Prof. Dr. Ensar Aslan’a Armağan*. (Ed. S. Bekki-Y.S. Savaş). Fenomen Yayınevi, ss. 761-778.
- Eryılmaz, H. Z. (2020). Dijital folklor bağlamında inancın değişim ve dönüşümleri: siber cemaat örnekleri. *Millî Folklor*, 16(126), 110-117.
- Filizok, R. (1983). Mânilerin tasnif problemi ve mânilerde değişmeyen unsurlar. *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 165-175.
- Gülüm, E. (2018). Dijital İletişim teknolojileri aracılı bir folklorik deneyim alanı olarak sanal ortam. *Millî Folklor*, 119, 127-139.
- Günay, T. (1976). Doğu Karadeniz Bölgesinde atma türkü geleneği. *I. Uluslararası Türk folklor kongresi bildirileri* (II. cilt: halk edebiyatı). Kültür Bakanlığı MİFAD Yayınları, ss. 73-83.
- Güney, E. C. (1947). *Halk şiiri antolojisi*. Varlık.
- Güneyli, A. ve Konedralı, G. (2008). “İncircinin dediği” adlı Kıbrıs Türk masalının kişilerarası iletişim çatışmaları açısından çözümlemesi. *Millî Folklor*, 77, 75-82.
- İpek, A. N. (2021). Gelin-kayınvalide ilişkileri ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Sustainable Education Studies*, 2(1), 35-49.
- Karabaş, S. (1999). *Bütüncül Türk budunbilimine doğru*. Yapı Kredi Yayınları.
- Karadağ, M. (1993). *Türk halk şiiri: Tarihçe, temel bilgiler, örnekler*. Akademi Yayınları.
- Karakaş Uslu, C. (2019). Gelin-kayınvalide ilişkisinin anne-kız bağlanması ve demografik değişkenler bağlamında incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi.
- Kaya, A. (1992). Rize Taşköprü köyünde atma türkü geleneği ve atma türkülerden bazı örnekler. *Türk halk kültüründen derlemeler 1992*. HAGEM, ss. 91-109.
- Kaya, D. (2000). Halk şiirinde gelin kaynana. *Âşık edebiyatı araştırmaları*. Kitabevi Yayınları, ss. 341-360.
- Kaya, D. (2021). *Türk dünyası anonim halk şiiri*. Akçağ Yayınları.
- Kaya, T. (2019). Gelin-kaynana iletişiminin niteliğini belirleyen kültürel etmenler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 185-204. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.459590>

- Keskin, A. (2019a). *Folklor ve disiplinlerarasılık*. Akçağ Yayınları.
- Keskin, A. (2019b). Halkbilimi çalışmalarında disiplinlerarasılık: “neden”, “ne zaman”, “nerede” ve “nasıl?” *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12(28), 925-944. <https://doi.org/10.12981/mahder.630893>
- Keskin, A. (2023). Adbilimin disiplinlerarası temellerini “anlamak” ya da “anlamamak”: folklor çalışmaları örneğinde disiplinlerötesi-analitik bir değerlendirme. *III. Xalqaro onomastika simpozumi*, Namangan, Uzbekistan, Bookmany Print, ss. 309-323.
- Kuru, A. G. (2016). *Türk ailesinde karakter ve otorite: bir toplumsal tip olarak kaynana ve kaynanalık rolü üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Küçük, A. (2021). *Doğu Karadeniz yöresi âşık tarzı destan söyleme geleneği*. Paradigma Akademi.
- Küçükyıldız, D. (2016). *Rize’de atma türkü geleneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi.
- Küçükyıldız, D. (2017). Atma türkülerde gelin-kayınvalide çatışması. *ANASAY*, 1, 57-69.
- Oğuz, Ö. (2019). *Halk şiirinde tür, şekil ve makam*. Akçağ Yayınları.
- Ong, W. J. (2020). *Sözlü ve yazılı kültür. Sözüün teknolojileşmesi*. (Çev. S. P. Banon). Metis.
- Öğüt Eker, G. (2000). Bayburt mânilerinden hareketle iletişimde yüklendiği fonksiyonla mâni söyleme geleneği. *Erdem*, 12(36), 989-1006.
- Özdemir, N. (2012). *Medya kültür ve edebiyat*. Grafiker Yayınları.
- Özdemir, N. (2019). Kuşaklararasılık ve kültürel değişme. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 125-149.
- Özel, F. (2022). *Eril tahakküm bağlamında gelin-kayınvalide ilişkilerini anlamak* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi.
- Özkantar, Ö. (2019) Türk televizyonlarında yayınlanan gelin kayınvalide programları: hegemonik erkeklik bağlamında bir inceleme. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(7), 16-35.
- Özsoy, B. S. (2004). Karadeniz’de atma türküler ve atma türkü geleneği. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 3, 113-118.
- Püsküllüoğlu, A. (1975). *Türk halk şiiri antolojisi*. Bilgi Yayınevi.
- Şafak, D. (2017). Etnografi’den netnografi’ye sanal ortamda kurşun dökme: sen bi’ kurşun döktür. *Millî Folklor*, 29(116), 156-168.
- Şenel, S. (1994). *Trabzon bölgesi halk musikisine giriş*. Anadolu Sanat Yayınları
- Uğurlu, M. (2018). *Adana mâni söyleme geleneği ve Adana’da söylenen mâniler (derleme/inceleme)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Yakalı Çamoğlu, D. (2021). *Kaynana ne yaptı, gelin ne dedi? Ailedeki kadınlar ve ilişkileri*. İletişim Yayınları.
- Yalçinkaya, F. (2022). Halkbiliminin diğer disiplinlerle ilişkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 2(1), 19-38.
- Yardımcı, M. (2021). *Başlangıcından günümüze Türk halk şiiri*. Dora Yayınları.

Yazar, S. (2018). Gelin-kaynana mânilerinde alay etme. *Turkish Studies*, 13(20), 827-843.
<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13800>.

Elektronik Kaynaklar

GÖRSEL/URL-1:https://www.instagram.com/p/CWIF_jWtEX0/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-2: <https://www.instagram.com/p/BhjzpEZHce5/?igsh=dWpoaHBsOWx1d2Fy>
GÖRSEL/URL-1:https://www.instagram.com/p/CWIF_jWtEX0/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-2: <https://www.instagram.com/p/BhjzpEZHce5/?igsh=dWpoaHBsOWx1d2Fy>
GÖRSEL/URL-3: <https://www.instagram.com/p/CPFVigQvZ-/igsh=MWJqOXozdWlsOTZ5cw==>
GÖRSEL/URL-4: <https://www.instagram.com/p/BtoQd0UBNaH/?igsh=eHZxNWlyZHU5eWRz>
GÖRSEL/URL-5: <https://www.instagram.com/p/DIXGk4iNwYH/?igsh=MThsdWwzaTd2ZXZ4aw==>
GÖRSEL/URL-6: <https://www.instagram.com/p/DIXGclmNRWQ/?igsh=MTA5czBkbXpjNmtsaQ==>
GÖRSEL/URL-7: <https://www.instagram.com/p/C6OYDXXM64/?igsh=aWVxcXhhdjFkMnEy>
GÖRSEL/URL-8: <https://www.instagram.com/p/DIXIJcotIT4/?igsh=ZTltM2Z5MjU0aDNv>
GÖRSEL/URL-9: <https://www.instagram.com/p/DIXINclN8VL/?igsh=MXN3NzI3aHc1bWFtbA==>
GÖRSEL/URL-10: https://www.instagram.com/p/DIXIOpiNNO_/igsh=cHpkdWJzdAwZzZk
GÖRSEL/URL-11: <https://www.instagram.com/reel/C1oyiBhtjVd/?igsh=MWZvOHkzaDhna3dtNg==>
GÖRSEL/URL-12: https://www.instagram.com/reel/C3kA_M5tG0i/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-13: https://www.instagram.com/p/CFE6wN8hbvE/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-14: https://www.instagram.com/reel/CzTIf0ztOBY/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-15: https://www.instagram.com/reel/CxQWh6ptsoW/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-16: https://www.instagram.com/reel/CshJJryAIvt/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-17: https://www.instagram.com/reel/CuOyjBJgmU7/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-18: https://www.instagram.com/reel/Czxs0OnNI2C/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-19: https://www.instagram.com/reel/C4BVJbENYXS/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-20: https://www.instagram.com/reel/CY11yj_oTWc/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-21: https://www.instagram.com/p/CoScgBDMHHA/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-22: https://www.instagram.com/reel/C_-wvcUMFZ_/igsh=Z2twcGhlMHIXcTA3
GÖRSEL/URL-23: <https://www.instagram.com/reel/DBbh-0sohJz/?igsh=MXBnZjNodWJpYXpzMQ==>
GÖRSEL/URL-24: https://www.instagram.com/reel/C_WHAqzNwu8/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-25: https://www.instagram.com/p/CFXFBKNBwrD/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-26: https://www.instagram.com/p/CgTapmCNbMH/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-27: https://www.instagram.com/reel/C5BypjtoqWF/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-28: https://www.instagram.com/reel/C2IKNd-i_eq/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-29: https://www.instagram.com/reel/C6wSYzQoZdX/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-30: https://www.instagram.com/reel/CZAK1oAonNz/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-31: https://www.instagram.com/reel/C7PU4eit9UA/?utm_source=ig_web_copy_linkΨ
GÖRSEL/URL-32: <https://www.instagram.com/p/C8wNxdBizOE/?igsh=MTkzaHcxM2pwMWMzZw==>
GÖRSEL/URL-33: https://www.instagram.com/reel/C_iz2dBNu1/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-35: https://www.instagram.com/reel/Czyo67etv0O/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-36: https://www.instagram.com/reel/C3nWG7eID31/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-37: https://www.instagram.com/reel/C794y-0o1sC/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-38: https://www.instagram.com/p/CFFeWdjhJeV/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-39: https://www.instagram.com/reel/CmToGilgzKl/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-40: https://www.instagram.com/reel/DA1lSbuM_Pi/?igsh=eHJraDRra3Jjd3lr
GÖRSEL/URL-41: <https://www.instagram.com/reel/DAC8MhGN53B/?igsh=MTBpMjB5c2R4MmlkBA==>
GÖRSEL/URL-42: <https://www.instagram.com/p/C4SxnRcNl4y/?igsh=Mjl5bHc5Nzg5cnd1>
GÖRSEL/URL-43: https://www.instagram.com/p/C3GHY_1tDm/?igsh=MWhjYTZiMndpZ3FvMA==
GÖRSEL/URL-44: https://www.instagram.com/p/Cc3S_wTtjid/?igsh=aTcxOXF0N2RpOWhr
GÖRSEL/URL-45: https://www.instagram.com/reel/C_ivRtKKdyd/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-46: <https://www.instagram.com/reel/C9KILnpMQSK/?igsh=MTlxNzRjZzFham00OA==>
GÖRSEL/URL-47: https://www.instagram.com/reel/C8pr8fffo4/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-48: https://www.instagram.com/reel/C2FroOTCBZp/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-49: https://www.instagram.com/p/CGUH86qjWc3/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-50: <https://www.instagram.com/reel/CL7DKPWlS2p/?igsh=cDBjOGF0eDdudjE3>
GÖRSEL/URL-51: https://www.instagram.com/reel/CzY9sV-NDkK/?utm_source=ig_web_copy_link
GÖRSEL/URL-52: <https://www.instagram.com/reel/C69GoQIIxcz/?igsh=YmR1NW11dTnjNGtx>
GÖRSEL/URL-53: https://www.instagram.com/p/CNW3-8olqM0/?utm_source=ig_web_copy_link

GÖRSEL/URL-54: https://www.instagram.com/p/CK9CpWNJEVc/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-55: https://www.instagram.com/reel/C5iZKoINYSd/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-56: https://www.instagram.com/p/C7OYrhMMDLL/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-57: https://www.instagram.com/reel/CxVrLfKN6CG/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-58: <https://www.instagram.com/p/CUkdWBvtGLL/?igsh=b3VibmF4ZmFnamRx>
 GÖRSEL/URL-59: https://www.instagram.com/p/C8UsDZCIW6Y/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-60: https://www.instagram.com/p/C_bZO4DoN2X/?igsh=MW41cXl3dTdjbxRqbw==
 GÖRSEL/URL-61: https://www.instagram.com/p/CJWejlonmJc/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-62: https://www.instagram.com/p/CWlCwustD7u/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-63: https://www.instagram.com/reel/C6TpHzHND_3/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-64: <https://www.instagram.com/reel/DAGQZLtM5JW/?igsh=bGhvZGNxanlqNjU3>
 GÖRSEL/URL-65: <https://www.instagram.com/reel/DAQk-LhsuY5/?igsh=MXA5Y2hjdMnNjVvag==>
 GÖRSEL/URL-66: https://www.instagram.com/reel/C_GcN-OsJ8R/?igsh=MXA4Y2lxcTV6eDRiaQ==
 GÖRSEL/URL-67: https://www.instagram.com/reel/C_BWQ6juHXZ/?igsh=MWptaGh6OHL5OGhmeg==
 GÖRSEL/URL-68: <https://www.instagram.com/reel/C-2eKX-MJGD/?igsh=MTE2emUxb284dmdxbA==>
 GÖRSEL/URL-69: <https://www.instagram.com/reel/C-tHmeguzbb/?igsh=MXhkdGV4eDN3YW9lbg==>
 GÖRSEL/URL-70: https://www.instagram.com/reel/C-pipFGuw_X/?igsh=MXV5aHo3dDRleXppOA==
 GÖRSEL/URL-71: https://www.instagram.com/reel/C-i_t91sRao/?igsh=MXVxMGJ0c3lremkxYg==
 GÖRSEL/URL-72: <https://www.instagram.com/reel/C-hmoz2OoSh/?igsh=MWZzZGJtcXRYajBxOA==>
 GÖRSEL/URL-73: <https://www.instagram.com/reel/C-bFz1GSAiS/?igsh=MWkyZzhqdDhlNm9pYg==>
 GÖRSEL/URL-74: <https://www.instagram.com/reel/C6gn-GBsJTn/?igsh=MXBqZmZzajJrN3Z1dQ==>
 GÖRSEL/URL-75: <https://www.instagram.com/reel/C6dqocqsXr4/?igsh=a2s5dTU5ZHd6bXN3>
 GÖRSEL/URL-76: <https://www.instagram.com/reel/C5oaypKs5Jf/?igsh=cHFma2J4dno3MWE5>
 GÖRSEL/URL-77: https://www.instagram.com/reel/C2NF9VdC8w8/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-78: https://www.instagram.com/reel/C3dnStJozDh/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-79: https://www.instagram.com/reel/C2KP17lCUB8/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-80: <https://www.instagram.com/reel/C4DbZSiI0q7/?igsh=NGN4MHFjZTZ4bzVu>
 GÖRSEL/URL-81: <https://www.instagram.com/reel/C4r8-FCtani/?igsh=MWh5MXBqamxoYng0Ng==>
 GÖRSEL/URL-82: <https://www.instagram.com/p/CzTm8naoqYv/?igsh=bW11bmM1eDh5ZzZx>
 GÖRSEL/URL-83: https://www.instagram.com/reel/C2kZglCtFTR/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-84: <https://www.instagram.com/reel/DDy5Z3VoV10/?igsh=Zjc3emx4ZjZpMXps>
 GÖRSEL/URL-85: <https://www.instagram.com/p/C4rEdvjto82/?igsh=MW5yYnF5emxxbGJiZw==>
 GÖRSEL/URL-86: <https://www.instagram.com/p/CJinB1TrQEw/?igsh=MTd3cnFzZ3kzZjlwbQ==>
 GÖRSEL/URL-87: https://www.instagram.com/p/CVvOBbINbPJ/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-88: https://www.instagram.com/p/CFOnl2bB1_1/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-89: https://www.instagram.com/reel/C4rx-1Ron3w/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-90: https://www.instagram.com/reel/C-N6ybhNI4I/?utm_source=ig_web_copy_link
 GÖRSEL/URL-91: https://www.instagram.com/reel/C_zjbyyN6Eu/?igsh=MXBhNnppd3V3ZmVubQ==
 GÖRSEL/URL-92: https://www.instagram.com/reel/C_sGupZOIjf/?igsh=MWRqeTFqMDN5bG9jcw==
 GÖRSEL/URL-93: <https://www.instagram.com/reel/DDW0d8OIBuP/?igsh=MXM2cnB5eXVkaXRvYQ==>
 GÖRSEL/URL-94: <https://www.instagram.com/reel/DDwVWtInkX/?igsh=OTcyOTFnNzA1OXlh>
 GÖRSEL/URL-95: <https://www.instagram.com/reel/DEAoIBUt6on/?igsh=MTFydWJ5bjF6dTZqZg==>